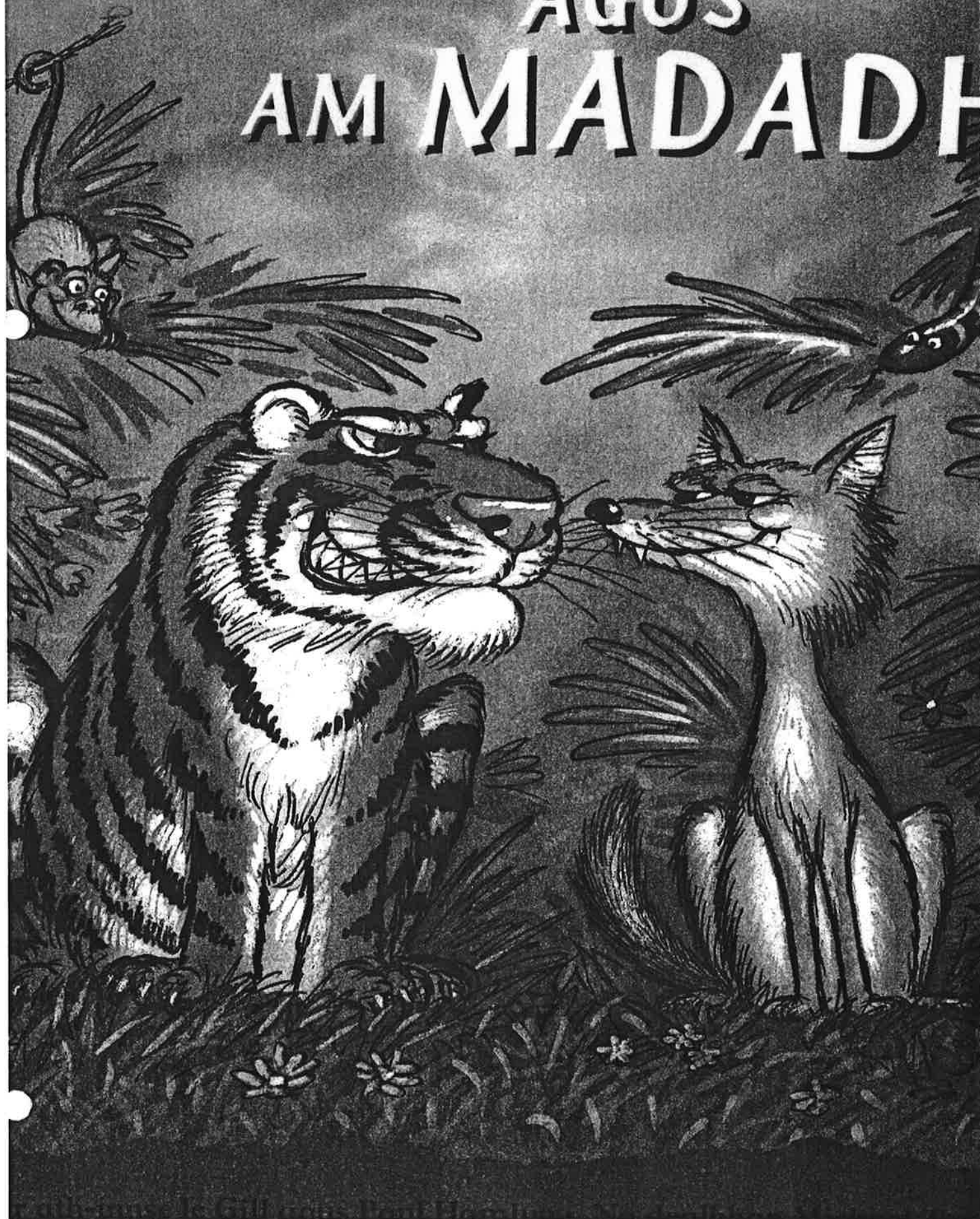

Saoghal Uair
a bha Siud
Ìre 8

AN TÍGEAR AGUS AM MADADH

Ainm:

Dealbh-chluich.

Fear no tè aithris:

Uair a bha siud bha tìgear a' fuireach ann an dùthaich fada air falbh. Aon latha bha an tìgear a' coiseachd anns a' choille agus thuit cèids sìos air a mhuin.

Bha e an sin ag èigheach agus a' sgiamhail ach cha robh duine ga chluinntinn.

Ach an dèidh greis bha seann duine a' dol seachad tron choille agus dh'èigh an tìgear ris.

Tìgear: An cuidich thu mi?

Thig a-nall agus leig a-mach mi.

Seann duine: Cha leig gu dearbh no ithidh tu mi.

Tìgear: 'S mi fhèin nach ith.

Ma leigeas tusa mach mi bidh mi nam charaid dhut gu bràth.

Seann duine: An urrainn dhomh do chreidsinn?

Tìgear: 'S urrainn gu dearbh.

Carson nach creideadh?

Fear aithris: Tha an seann duine a' coiseachd a-null agus a' fosgladh na cèidse.
Tha an tìgear a' leum a-mach.

Tìgear: 'S tusa bha gòrach.

Cha bu chòir dhut tìgear a chreidsinn uair sam bith.

Nis tha mi a' dol gad ithe.

Seann duine: Stad! Na ith mi!

Leig leam faighneachd dhan asal dè tha ise a' smaoinachadh mun seo.

Tha asal ceangailte ri craobh faisg air làimh.

Tha an seann duine a' dol a dh'fhaighneachd dhi dè tha i a' smaoinachadh.

Seann duine: Tha thu air cluinntinn mar a tha an tìgear a' dol a dhèanamh orm
An cuidich thu mi?

Asal: Carson a chuidichinn-sa thu?

Tha daoine a' toirt ormsa obrachadh trang fad an latha.

Chan eil sin ceart.

Faodaidh an tìgear d' ithe.

Fear aithris: Tha an seann duine a' tilleadh chun an tìgear.

Ainm:

Seann duine: Na ith mi! Leig leam faighneachd dhan damh dè tha esan a' smaoin eachadh.

Tha damh na sheasamh ri taobh craoibhe faisg air làimh.

Tha an seann duine a' dol a dh'fhaighneachd dha dè tha e a' smaoin eachadh.

Seann duine: Tha thu air cluinntinn mar a tha an tìgear a' dol a dhèanamh orm. An cuidich thu mi?

Damh: Carson a chuidichinn-sa thu?

Tha daoine a' toirt ormsa obrachadh trang fad an latha.

Chan eil sin ceart.

Faodaidh an tìgear d' ithe.

Tha an seann duine a' dol air ais chun an tìgeir.

Seann duine: Leig leam aon turas eile.

Leig leam faighneachd dhan ailbhean dè tha esan a' smaoin eachadh.

Tha an seann duine a' dol gu ailbhean a bha trang a' gluasad chraobhan faisg air làimh.

Seann duine: Tha thu air cluinntinn mar tha an tìgear a' dol a dhèanamh orm. An cuidich thu mi?

Ailbhean: Carson a chuidichinn-sa thu?

Tha daoine a' toirt ormsa obrachadh trang fad an latha.

Chan eil sin ceart.

Faodaidh an tìgear d' ithe.

Tìgear: Seall a-nis. Tha iad uile ag ràdh gu faod mi d' ithe.

Dìreach an uair sin thàinig madadh an rathad sin.

Madadh: Haoi! Dè tha tachairt an seo?

Seann duine: Bha an tìgear seo glacte ann an cèids agus leig mise a-mach e. Tha e a-nis a' dol gam ithe ged a gheall e gum biodh e na charaid dhomh gu bràth.

Madadh: Chan eil mi a' tuigsinn. Innis dhomh a-rithist dè thachair.

Seann duine: Bha an tìgear seo glacte ann an cèids agus leig mise a-mach e. Tha e a-nis a' dol gam ithe ged a gheall e gum biodh e na charaid dhomh gu bràth.

An tìgear agus am madadh

Ainm:

Madadh: Chan eil mi a' tuigsinn fhathast.
Feumaidh tu sealltainn dhomh mar a thachair. Tugainn air ais chun na cèidse.

Tha an tìgear a' fàs feargach ach tha e a' leantainn an duine agus a' mhadaidh air ais chun na cèidse.

Sheall an seann duine dha mar a dh'fhosgail e doras na cèidse airson an tìgear a leigeil a-mach.

Madadh: Nis tha mi a' tuigsinn. Bha thusa sa chèids agus chunnaic an tìgear thu agus leig e a-mach thu.

Tìgear: Cha robh e sa chèids. Mise bha sa chèids.

Madadh: Nis tha mi a' tuigsinn. Bha mise sa chèids agus chunnaic an seann duine mi agus e a' dol seachad.

Tìgear: Cha robh! Cha robh! Cha robh!
Mise bha sa chèids.
Seallaidh mi dhut amadain mar a thachair.

Bha an tìgear uabhasach crosta aig an àm seo agus leum e a-steach dhan chèids gus sealltainn dhan mhadadh mar a thachair.

Tìgear: Bheil thu a' tuigsinn a-nis.
Mise bha sa chèids.

Madadh: (le gàire mhòr agus e a' dùnadh doras na cèidse air an tìgear):
'S tu gu dearbh, dìreach mar a tha thu a-nis, agus fan an sin!

Madadh: (a' tionndadh ris an t-seann duine)
Cuimhnich.
Na cuir earbsa ann an tìgear uair sam bith.

An tìgear agus am madadh

Ainm:

Moids buadhairean ri na caractaran.

breugach		còir	seòlta		gòrach
	càirdeil	gleusta		magail	truasail
crosta	sean		earbsach	gun truas	
		feargach			

An tìgear	An duine	Am madadh

Lorg na facail seo ann am faclair agus sgrìobh am mìneachadh.

earbsach: _____

gleusta: _____

magail: _____

truasail: _____

An tìgear agus am madadh

Sgil: A' maidseadh bhudhairean ri caractaran às an stòraidh; a' lorg bhudhairean ann am faclair agus a' sgrìobhadh am mìneachadh

Ainm:

**Cuir stràc dhearg fo gach ainmear agus stràc
bhuidhe fo gach gnìomhair.**

Uair a bha siud bha tìgear a' fuireach ann
an dùthaich fada air falbh.

Aon latha bha an tìgear a' coiseachd anns a' choille
agus thuit cèids sìos air a mhuin.

Bha e ag èigheach agus a' sgiamhail cho cruaidh
's a b' urrainn dha, ach cha chuala duine e.

Thàinig seann duine a bha a' dol seachad.

Dh'èigh an tìgear air agus dh'fhaighnich e dha
an leigeadh e a-mach e às a' chèids.

Thuirt an duine ris nach leigeadh
oir gun itheadh an tìgear e.

Ach thuirt an tìgear nach itheadh e idir e,
agus gum biodh e na charaid dha gu bràth.

Ach cha robh an seann duine cinnteach
agus cha robh e a' creidsinn an tìgear.

Mu dheireadh dh'fhosgail an duine doras na cèidse
agus mach leum an tìgear.

Thòisich an tìgear ri magadh air an t-seann duine
agus ag ràdh gun robh e a' dol ga ithe.

An tìgear agus am madadh

Sgilt: Ag aithneachadh gnìomhairean agus bhudhairean anns an stòraidh

Ainm:

**Ainmich na beathaichean a bha sa choille.
Saoil dè an dùthaich dham buineadh iad?**

Leugh am Fiosrachadh Fìor mun aibhean agus an tìgear agus sgrìobh beagan mu gach beathach.

● _____

● _____

An tìgear agus am madadh

Sgil: A' lorg fiosrachadh fìor

Ainm:

Tigearan

Seòrsachan: Tha còig seòrsachan tìgeir ann, ach chaidh trì seòrsachan eile à bith anns na seachdad bliadhna a chaidh seachad.

Tha còig seòrsachan tìgeir air fhàgail san t-saoghal.

1. Tigear Siberia

Tha an tìgear seo ann an taobh sear na Ruis, ann an ear-thuath Sìona agus Coirìa a Tuath. Tha mu 360 gu 406 dhiubh fhathast anns na coillean an sin.

2. Tigear Bengal

Tha am fear seo ann an Neapal, Bangladeis, Bhutan agus Myanmar. Tha mu 3100 gu 4700 dhiubh ann. Uaireannan bidh feadhainn gheala ann.

3. Tigear Indochina.

Tha mu 1200 gu 1800 tìgear Ìnnseanach Sìonach ann.

'S ann an Thailand tha a' chuid as motha dhiubh.

Tha iad cuideachd ann an Myanmar, ceann a deas Sìona, Cambodia, Laos, Bhietnam agus Malèisia.

An sin tha iad a' fuireach ann an coillean aonranach an lùib nam beann.

4. Tigear Sumatra.

Tha mu 400 a' fuireach ann am pàircean nàiseanta ann an Sumatra.

Tha mu 200 eile ann an suthan air feadh an t-saoghail.

Is ann an coillean air talamh ìosal a tha iad.

5. Tigear Ceann a Deas Sìona

Chan eil ach mu 20 gu 30 beò gu nàdarra.

Tha iad ann am meadhan agus taobh sear Sìona.

Tha an tìgear seo ann an cunnart mòr a dhol à bith.

Tha mu 47 dhiubh ann an sù ann an Sìona.

Ainm:

Tìgear Siberia

Coltas	<p>Seo an cat as motha a th' ann agus an sealgair as marbhtaiche san t-saoghal. Tha dathan breug-riochd (càmouflage) eireachdail air le sgrìoban dubha agus òr-bhuidhe. Tha spuirean fada làidir air agus glacaidh e rud sam bith, ach cha ghlac rud sam bith esan. Mar sin chan eil nàmhaid sam bith aige agus tha e aig bàrr an t-sreath-bìdh (food chain).</p> <p>Chì iad gu furasta air an oidhche agus is ann air an oidhche a bhios iad a' sealg. Sa gheamhradh bidh iad a' sealg air an latha.</p> <p>Tha iad math air snàmh agus is toil leotha bhith san uisge. Is urrainn dhaibh siubhal air astar fada agus leumaidh iad cho fada ri 10 meatair le aona leum. Bidh iad beò mu 10 gu 15 bliadhna.</p>
Meudachd	<p>Tha e mu 3 meatairean o bhàrr a shròin gu bàrr earbaill.</p> <p>Tha e mu 220 cg ann an cudtrom.</p>
Biadh	<p>'S e feòil-itheadairean a th' ann an tìgearan. 'S e mamalan beaga mar coineanaich, fèidh, bruic, crodh, mucan-fiadhaich agus fèidh am biadh as fheàrr leotha, ach ithidh iad iasg, eòin, mathain agus leopardan. Ithidh tìgear mu 40 cg de dh'fheòil le aon bhiadh.</p>
Àite-fuirich	<p>'S fheàrr le tìgear fuireach leis fhèin. Ach uaireannan bidh feadhainn a tha càirdeach a' fuireach còmhla ann an teaghlachan beaga.</p> <p>Is toigh leotha fuireach ann an coilltean, àiteachan le tòrr feur far am bi beathaichean a dh'itheas iad, agus cuideachd faisg air bogachan.</p>

Ainm:

Dùthaich	'S ann an Àisia a tha iad mar is trice ann an coilltean. Tha an tìgear Siberianach a' fuireach ann an Siberia agus Manchuria, ann an coilltean suas gu 1000 meatair sna beanntan.
Gin	Bidh iad a' brideachadh sa gheamhradh agus 's e dhà no trì de chuileanan a bhios aca. Tha na cuileanan dall gam breith. Òlaidh iad bainne am màthar gus am bi iad mu ochd seachdainean agus an dèidh sin ithidh iad feòil. Fuirichidh na cuileanan còmhla ri am màthair fad dà bhliadhna oir tha an dòigh-beatha cho cunnartach.
Cunnartan	Tha tìgearan an cunnart o dhaoine a bhios gan sealg agus gan reic nam pìosan airson cungaidhean-leighis. Bidh cuid a' reic nam bian cuideachd. Tha na rudan sin an aghaidh an lagh ann an tòrr dhùthchannan a-nis.

Ainm:

Freagair na ceistean seo mu thìgearan.

1. Cò mheud seòrsa tìgeir a tha ann a-nis? _____

2. Dè an dà rud a tha cho àraid mu dheidhinn tìgearan? _____

3. Dè an tìgear as pailte agus as motha? _____

4. Càite am faiceadh tu e? _____

5. Dè na beathaichean dham bheil tìgearan càirdeach? _____

6. Dè na dùthchannan anns a bheil tìgearan? _____

7. Dè bhios tìgearan ag ithe? _____

8. Dè an seòrsa àite a tha freagarrach dha tìgearan? _____

9. Dè cho fada 's a bhios na cuileanan a' fuireach còmhla rim màthair? _____

10. Dè na rudan a dh'fhaodadh cur às do thìgear? _____

An tìgear agus am madadh

Ainm:

Ailbhean

Coltas	'S e beathach mòr tumadach a tha ann an ailbhean, gu dearbh am mamal as motha san t-saoghal. Tha dà sheòrsa ailbhein ann, an t-ailbhean Afraganach agus an t-ailbhean Àisianach. Tha an t-ailbhean Àisianach nas lugha na an fhear eile. Tha tusgan mòra air an fheadhainn fhireann agus feadhainn glè bheag air an fheadhainn bhoireann. Tha cluasan nas lugha air na h-ailbheanan Àisianach cuideachd.
Trunca	Ged a tha an trunc mòr is urrain dhaibh rudan beaga a thogail leotha. Cuiridh iad biadh agus deoch nam beul leotha. Nì iad fuaim leotha gus an cluinn iad a chèile. Bidh laogh ailbhein a' deoghal a thrunca mar a bhios leanabh a' deoghal òrdaig.
Fiaclan	Tha fiaclan cùlaig làidir aca gus rudan a chagnadh. Fàsaidh na fiaclan sin ceithir tursan oir tha iad a' cnàmh cho luath.
Nàdar	Ged a tha an t-ailbhean seo cho mòr, is urrainn do dhaoine a thrèanadh gu bhith ag obair a' slaodadh chraobhan agus a' togail logaichean anns na coilltean.
Meudachd	Tha e seo mu 3 meatair de dh'àird agus 5000 cg de chudtrom.
Àite-fuirich agus dùthchannan	Tha tigearan, ailbheanan agus sròin-adharcadh uile a' fuireach air taobh sear nam beanntan Himalaya. Tha leopardan sneachda, pandathan dearga agus an gobhar takin a' fuireach ann an Bhutan far a bheil mòran choilltean. Tha mathain dhubha agus muncaidhean langur a' fuireach ann an coilltean anns na beanntan sin cuideachd.

An tigear agus am madadh

Ainm:

	<p>Ithidh aibhean tòrr bìdh oir tha e fhèin cho mòr. Ithidh e mu 250cg san latha agus òlaidh e mu 160 liotair uisge. Ithidh iad feur, rùsg chraobhan agus duilleagan. Slaodaidh iad geugan chraobhan sìos agus togaidh iad craobhan às an talamh le an truncaichean làidir agus bheir iad an rùsg far nan craobhan le an tusgan. Ma bhios sìde thioram ann cladhaichidh iad tobar airson uisge a lorg.</p>
Gin	<p>Bidh aibheanan mu 13 gu 14 bliadhna mus bi laogh aca. Cha bhi laogh aca ach aon turas gach ceithir bliadhna. Bidh laogh aibhein 120 cg ga bhreith agus fuirichidh e còmhla ri a mhàthair fad bhliadhnaichean. Bidh iad a' fàs mòr gus am bi iad nas sine na 15 bliadhna.</p>
Rudan eile	<p>Feumaidh dòigh a bhith aig aibheanan gus nach fhàs iad ro theth. Seasaidh iad san uisge agus steallaidh iad iad fhèin le poll fliuch. Bidh an t-aibhean Afraganach ga chumail fhèin fuar le bhith a' crathadh a chluasan mòra. Is toil le tairbh aibheanan fuireach leotha fhèin. Bidh an fheadhainn boireann ann an teaghlach còmhla ri na laoigh. Bidh seann aibhean boireann a tha glic a' falbh aig toiseach an treud agus is aithne dhìse a h-uile rathad tro na craobhan agus ionnsaichidh i dhan fheadhainn òga far am faigh iad am feur as fheàrr agus far a bheil àiteachan matha airson nighe.</p>

An tigear agus am madadh

Ainm:

Freagair na ceistean seo mu ailbheanan

1. Dè an rud a tha àraid mu ailbhean? _____

2. Dè na dùthchannan anns am faiceadh tu ailbheanan? _____

3. Dè an diofar a tha eadar an t-ailbhean Àiseanach agus an t-ailbhean Afraganach? _____

4. Dè bhios ailbhean ag ithe? _____

5. Ainmich na beathaichean a dh'fhaodadh tu fhaicinn ann am beanntan Himalaya.

6. Ciamar a tha ailbhean Àiseanach feumail do dhaoine? _____

7. Dè na rudan a nì ailbhean le a thrunca? _____

8. Dè bhios ailbhean a' dèanamh le a thusgan? _____

Ainm:

A' MEASADH FHACAL

Facal	Aithnichidh san teacs	Aithnichidh leis fhèin	Sgrìobhaidh gun a bhith ga fhaicinn
a' fuireach			
a-rithist			
cha leig			
chreidsinn			
chuidichinn-sa			
creideadh			
d' ithe			
dh'fhaighnich			
dìreach			
faighneachd			
gu dearbh			
ma leigeas			
ormsa			
seachad			
seallaidh			
sgiamhail			
tuigsinn			

Ainm:

Facail cuspair			
a mhuin			
a' mhadadh			
ailbhean			
cèids			
earbsa			
madadh			
mhuin			
tìgear			

An tìgear agus am madadh